

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

4 Vtrùm dubia in partem meliorem sint interpretanda.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

hæc autem pertinacia accedit, quando homo aduertens fundamento carere suam suspitionem, nihilominus vult in ea perstare.

25
De dubitatione.

Dico Tertio, De dubitatione ita ferè sentiendum sicut de suspitione. si enim quis etiam aduertens non esse iustam causam, velit tamen pertinaciter dubitare de probitate proximi, erit peccatum mortiferum: si autem solum ex errore humano dubitet, erit tantum peccatum veniale. Prior pars probatur, quia talis dubitatio procedit ex malevolentia & contemptu alterius, ac proinde censetur grauis iniuria in materia graui. maior enim est iniuria, dubitare pertinaciter de viro probato an sit proditor an Iudæus, quam iudicare esse concubinarium. vnde indignissimè homines ferunt ita de se dubitari. Altera pars satis patet ex supradictis; dubitare enim minus est quam suspicari: qui enim suspicatur, iam propendet in alteram partem, vel etiam assentitur, & determinatè opinatur esse improbum, etsi assensu imbecillo & ancipiti, qui autem tantum dubitat, sustinet assensum veluti in æquilibrio, in neutram partem magis inclinando, & vtramque æquè ancipitem iudicando.

26 Dices Primò, Non tenemur posituè opinari proximum esse probum; possumus enim mentem ad alia conuertere, & nolle circa res illas occupari: ergo nulla est iniuria in actu dubitandi.

Dubitans facit iniuriam.

Respondeo negando consequentiam; qui enim dubitat, non eo præcisè facit iniuriam quòd assensum sustineat seu suspendat; sed ex eo, quòd absque iusta causa iudicet huius probitatem esse ambiguum, & eum non posse prudenter iudicari probum, aut pro tali reputari.

27
Qua restitutio facienda.

Dices Secundò, Si timerè iudicare, suspicari, & dubitare de proximo, est contra iustitiam, ergo obligat ad restitutionem: at cui, vel quomodo fiet ista restitutio, cum nihil sit ablatum?

Respondeo, Si loquamur de restitutione propriè, vel compensatione alicuius damni exterioris illati, sic non obligat ad restitutionem, nisi processerit in opus externum per sententiam, detractionem, vel contumeliam; quia nullum damnum externum illatum est: & hoc vult D. Thomas in respons. ad 3. Si verò loquamur de restitutione generatim, sic verum est obligare ad restitutionem: nam hæc præua opinionès de proximo, sunt damna quædam famæ proximo illata in mente iudicantis, vbi vel bonam famam possidebat, vel saltem infamæ malo non laborabat. itaque ex iustitia tenemur has opinionès; tamquam iniusta quædam damna famæ, depellere.

Nec obstat, quòd Iustitia dicatur versari circa actus externos; id enim pro maxima parte verum est, non vniuersè: nam actu interno, nempe temerario iudicio, iniuria inferri potest, eum si nullo modo in actum externum prodeat. Adde, posse dici, illam versari circa actus externos, vt hoc nomen tribuitur omnibus actibus non elicitis à voluntate, sed ab aliis potentiis.

28
Varij gradus iudicij temerarij.

Ex dictis patet, quando censendus sit quispiam iudicio temerario interno peccasse mortiferè, quâdo venialiter tantum. Primò, Si non fuit graue malum, quod proximo temerè in mente sua inpegit, non est peccatum mortale. Secundò, Si fuit graue malum, sed non perfectè aduertit se malè iudicare. Tertio, Si aduertit quidem se malè iudicare, tamen non aduertit signa esse insufficientia, nec occurrit ei dubium de eo. Quarto, Si signa erant sufficientia ad

probabilem opinionem; tunc enim etsi quasi certò crediderit, non erit peccatum, nisi veniale. Quintò, Si tantum suspicatus est, non erit peccatum mortiferum, nisi suspicio fuerit pertinax; vt cum prouenit ex contemptu vel ex malevolentia, non ex humano errore, sitque de graui malo. Vt autem sciatur vtrum fuerit suspicio, an iudicium firmum, præsertim quando formido de opposito non est expressè coniuncta, Notanda est hæc regula, Dum quis ita iudicat, vt rogatus an habeat pro certo, responsurus sit, sibi certum, aut ferè certum videri; tunc est iudicium firmum. si verò ita iudicet, vt responsurus sit se non esse moraliter certum, sed facile posse ea in re falli; tunc solum est suspicio. Ita ferè Caietanus art. 3.

DUBITATIO IV.

Vtrum dubia in partem meliorem sint interpretanda.

D. Thom. art. 4.

Notandum est Primò, vel esse *dubium* de rebus, v.g. sitne talis contractus licitus, an illicitus; vel de personis, nempe de probitate vel improbitate earum; aut quis hoc vel illud crimen commiserit. Rursus, si sit dubium de personis, possumus nos habere quadrupliciter. Primò, Interpretando in partem peiorem. Secundo, In partem potiore. Tertio, Habendo rem in ancipiti, seu dubitando. Quarto, Suspendendo iudicium, seu nolendo applicare mentem ad alteram partem iudicandam. aliud enim est dubitare de alicuius probitate; aliud, iudicium suspendere tamquam de re ad se non pertinente.

30

Notandum Secundò, Dupliciter nos posse aliquid in peiorem partem interpretari; speculatiuè, & practicè. *Speculatiuè* quidem, vt quando opinamur partem deteriorem esse veriorem, non tamen ideò nos aliter erga ipsum hominem gerere debere, cum res sit incerta. *Practicè* verò, quando censemus illum habendum interno affectu & æstimatione pro improbo. His positis,

Quadruplex interpretatio de personis.

Speculatiue & practicè interpretari.

Dico Primò, Dubia de rebus non sunt in meliorem partem interpretanda, sed suis æstimatione momenti. ratio est, quia in iudicio rerum tantum agitur id vnum vt attingatur veritas; nec timetur, ne cuiquam iniuria inferatur. In iudicio personarum ita queritur veritas, vt maximè cauendum sit ne proximo iniuria irrogetur, & de possessione bonæ famæ in re dubia depellatur.

31
Dubia de rebus.

Dico Secundò, Dubia de personis, ad bonam vel malam existimationem pertinentia, sunt in meliorem partem interpretanda. Ita diuus Thomas artic. 4. & communiter DD. colligit hoc D. Augustinus, de Serm. Domini in monte lib. 2. cap. 18. ex illis verbis Domini, *Nolite iudicare: Hoc loco, inquit, nihil aliud nobis præcipi existimo, nisi vt ea facta, qua dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur.* Idem docet Bernardus Ser. 40. in Cantica, sub finem: *Etiamsi, inquit, perperam quid factum deprehendas, nec sic iudices proximum; magis autem excusa. excusa intentionem, si opus non potes, puta ignorantiam, puta subreptionem, puta casum, &c.* Idem docet Seneca lib. 2. de Ira cap. 24. *Simplicitate opus est, & benigna rerum æstimatione,*

32
Dubia de personis.

vt

ut nihil, nisi quod in oculis incurret, manifestumque erit, credamus. Confirmatur ex communi illo DD. dicto, *In dubio non esse presumendum delictum*; quod colligitur ex L. Merito. π . Pro socio. de quo vide Covarruiam, Clem. Si furiosus, p. 2. §. 2. numero 1.

Sed difficultas est, quomodo sint in potiore parte interpretanda, virum negativè tantum, id est, ut in dubio non putemus proximum improbum, vel auctorem criminis, vel peccasse mortiferè; an etiam positivè, id est, actu positivo credendo illum esse probum, non peccasse, habuisse bonam intentionem, aut ex ignorantia fecisse. Respondeo, &

33 *Non tenemur in dubio speculativè iudicare esse probum, vel non improbum.*
Dico Tertio, Certum videtur, in dubio nos non teneri ad iudicandum actu positivo & speculativè, proximum re ipsa esse innocentem, non peccasse mortiferè, habuisse bonam intentionem, & similia. Ita Caietanus quæstione 60. artic. 4. & alij recentiores, nec puto Sotum id negaturum, et si lib. 3. quæstione 4. artic. 4. generatim contra Caietanum doceat, dubia positivè in bonam partem interpretanda. Probatur, quia nemo tenetur ad assensum, aut ad modum assentiendi, in quo exponit se notabili periculo errandi: talis enim assensus non est actus virtutis, neque ad actum virtutis necessarius; sed est quiddam errori obnoxium, quod perfecta prudentia deuitat, ex imperfectione nostri intellectus proveniens: unde non fuisset in statu innocentia, neque fuit in beatissima Virgine. Confirmatur Primo, Quia omnis modus assentiendi subiectus errori, & omnis error pertinet ad aliquale malum intellectus; quod sapienti est vitandum, quantum commodè fieri potest, etiam si non magni sit momenti. Confirmatur Secundo, Quia nulla est necessitas talis iudicij. ut enim erga proximum me geram sicut oportet, sufficit, ut iudicem probabile aut verisimile, esse probum, non peccasse; aut ut suspendam iudicium speculativum, nolendo in alterutram partem definite qualis ille in re sit, & hoc totum committendo Deo; cum hac enim suspensione iudicij stare potest, ut habeam illum pro viro probato, & pro tali habendum sentiam.

34 *Nec semper practice, & actu positivo.*
Dico Quarto, Non tenemur etiam semper occurrente dubio, actu positivo practice iudicare probum; (id est, hic & nunc habendum & tractandum tamquam probum) sed possumus etiam hoc iudicium suspendere. Probatur, quia non semper, quando occurrit aliquod dubium de proximi probitate, tenemur positivè statuere, illum habendum pro viro probato, puro à tali vel tali crimine; sed sufficit illud iudicare, quando ratione affectus & actionis ipsius concernentis fuerit operæ pretium; ut quando cum illo tractandum, vel pravius in illum animi motus vincendus. quod maximè patet, dum de illis agitur, de quibus neutram in partem habemus positivam opinionem, eò quòd res illorum nobis penitus sint ignotæ. hos enim in dubio facile est Deo permittere, neutram in partem aliquid statuendo. Maior difficultas est, dum dubium occurrit de iis, de quibus habemus bonam opinionem: difficile enim videtur eam non minui per hanc iudicij suspensionem. sed absolutè fieri potest ut non minuat, ut quando quis non vult causas dubij expendere, tamquam nihil ad se pertinentes, & mentem aliò deflectit.

35 Aduerte tamen, valde esse consentaneum chari-

tati, ut semper hoc pacto dubia in bonam partem interpretemur, iudicando illum loco viri probi habendum, eò quòd de contrario non constet. nec ideo me expono periculo erroris; quia non iudico illum in re esse probum & innocentem; (hoc enim Deo permitto, tamquam mihi incertum) sed esse pro tali habendum & æstimandum; (id est, ita affectu interno, & externo modo agendi à nobis tractandum, ac si re ipsa probus esset) quod iudicium est verum. Adde, si velimus hic & nunc statuere apud nos, quo loco habendus sit apud animum nostrum, etiam tenemur actu positivo dubium in potiore parte interpretari, iudicando illum loco viri probi habendum.

Dico Quinto, Tenemur tamen lege iustitiæ dubia interpretari in potiore parte negativè & practice, ita ut propter dubium non habeamus proximum pro improbo vel auctore criminis. sic positivè intellige testimonia supra allata. (quævis etiam insinuent, illum positivè habendum loco probi; præsertim si iudicare velimus.) ratio est, quia iustitia postulat, ut in dubio nemo condemnetur criminis, non solum exterius, sed etiam ne interius quidem in animo: quisque enim ius habet ut sibi non irrogetur certa infamia, pro incerto crimine. Confirmatur, quia censeri pro improbo, est notabile malum proximi, & veluti pœna quædam criminis: ergo non potest inferri sine iusta causa, de qua constat: sicut pœna irrogari non potest nisi constet de crimine.

Dico Sexto, Non tenemur tamen lege iustitiæ, ea negativè & speculativè interpretari in meliorem partem, ita ut non opinemur seu suspicemur ipsum in re esse improbum, quando dubium est positivè. Probatur, quia quando dubium est positivum, tunc utrimque suppetunt argumenta ad probabiliter opinandum utramvis partem, cum formidine de opposito: (hoc enim vocatur dubium positivum) ergo si tunc assentiaris parti deteriori, opinando esse improbum, non ei facis iniuriam; quia cum argumenta ad talem opinionem ancipitem animo ingenerandam sufficiant, non habet ius ut sic de ipso non suspiceris.

Aduerte tamen, videri aliquo modo contra charitatem sic suspicari. ratio est, quia ex charitate tenemur vitare omnem malam opinionem de proximo, etiam speculativam, quantum possumus, eum sit aliquod malum eius: ergo cum possumus talem opinionem vitare, dum res est dubia, tenemur. Quòd si possumus vitare, patet Primo, Quia nunquam cogimur ad aliquem assensum, nisi quando res est evidens. Secundo, Non magis cogimur assentiri huic parti quàm alteri, cum utraque sit dubia. Tertio, Quia perfectissima prudentia postulat, ut in dubiis non assentiamur absolutè alteri parti, ne fortè erremus: talis enim assentiendi modus est fallax. unde non fuisset in statu innocentia, nec est in Angelis, ut supra diximus. expedit igitur in dubiis sustinere assensum, vel solum iudicare rem esse probabilem, verique similem.

Dices, Si non est contra iustitiam eo casu suspicari improbum; ergo etiam non est contra charitatem; nam in hac materia, si est peccatum, est contra iustitiam.

Respondeo negando consequentiam. Ad confirmationem: Sæpe fit ut in materia iustitiæ peccetur in proximum non violata lege iustitiæ, ut cum ille nullum ius strictum habet ut aliquid fiat, aut

non fiat : & res alioquin ipsi est incommoda. vt si infames eum , cuius delictum alibi est notorium iuridicè : si occidas inuasorem inculpa defensione, quando aliter te poteris subtrahere, & aliis modis. Idem dicendum in exemplo proposito, vt mihi quidem ratio allata probare videtur. quamuis putem non esse nisi veniale.

39 *Si dubium sit negativum.* Dixi, *Quando dubium est positium* : quia si sit negativum, vbi in neutram partem suppetunt rationes, est contra iustitiam, male opinari. quisque enim ius habet, vt non habeatur de se mala opinio, nisi indicia aliud suadeant.

40 Dices, Si non est contra iustitiam opinari deteriorem partem speculatiuè, dum dubium est positium; ergo etiam non est contra iustitiam opinari practicè; quia iudicium practicum sequitur ex speculatiuo.

Iudicium practicum non sequitur necessariò ex speculatiuo. Respondeo negando sequelam; quia iudicium practicum non sequitur necessariò ex speculatiuo, præsertim quando speculatiuum est incertum. Iudicium enim practicum in proposito est, quo iudico aliquem habendum pro improbo; quod longè aliud est, quàm putare in re esse improbum. habere enim aliquem quo improbo, est æstimatione, affectu, & contemptu interno se gerere erga alterum ac si improbus esset. vnde fieri potest vt speculatiuè opiner Petrum esse improbum, vel furem; & practicè iudicem esse probum: quia etsi verisimile mihi sit, & opiner ipsum in re & coram Deo esse improbum; tamen quia mihi id certum non est, nolo hac opinione meum affectum & æstimationem internam erga illum regere; sed ea seposita quasi non esset vera, iudico illum habendum loco & gradu viri probi.

41 *Minor æstimatio ex dubio.* His addo, non videri contra iustitiam, si quis propter dubium non tanti æstimet hominè, quanti antea; quia non tanti debet æstimari cuius incerta seu dubia est virtus, quàm cuius certa. non tamen ideò potes æstimare improbum. charitas tamen suadet, vt propter dubium nihil de æstimatione & interna reuerentia detrahamus.

42 *Suspicio ad cautelam.* Dico Septimò, Quando agitur de vitando aliquo damno, vel de adhibendo remedio; dubia sunt in deteriorem partem accipienda, non quidem iudicando proximum esse furem vel improbum, vel habendum pro tali; sed iudicando ita exterius cauendum, & sibi illique consulendum ac si dubia esset eius probitas. Ita D. Thomas hoc loco ad 3. & alij DD. qui dicunt, tunc dubia in deterius interpretanda, non definitiuè iudicando, sed per quamdam suppositionem concipiendo malum de proximo. Hoc modo, dum accipimus ignotum in ædes, ita cauemus rebus nostris, ac si dubia esset eius probitas, nullo tamen modo habentes illum pro improbo.

43 *Superiores.* Sic Superiores ob indicia quædam dubia interdum obiurgant suos subditos, pœnitentias imponunt, aliaque remedia illis corrigendis adhibet, tamquam si ipsos malos putent, quamuis eos pro malis non habeant; & eorum facta vel intentionem apud animum suum excusent. nam Superiores quoque hanc regulam de dubiis in meliorem partem interpretandis, quo ad internam affectionem & æstimationem seruare debent: quamuis in ordine ad emendationem vel cautelam mali, exterius ita se gerere possint erga subditos, ac si mali aliquid perpetrassent, & meritò; non enim solum ab omni malo, sed etiam ab omni mali specie abstinendum. Hic tamen cauere debent, ne vel

modum excedant, vel illos aliis suspectos reddant, vel de illorum virtute diffidere videantur. Simili terè modo dubia sunt in potiorem partem interpretanda, quando non agitur de vitando incommodo, sed solum de interna æstimatione & reuerentia erga proximum. tunc enim etsi definitiuè non iudicemus ipsum in re bonum esse; tamen id iudicandum per quamdam suppositionem, supponendo esse probum, & iudicando ita illum æstimandum, & cum illo agendum interius & exterius, ac si reuèra probus sit.

44 *Dubia interpretanda in potiorem partem, per quamdam suppositionem.*

DUBITATIO V.

Vtrum liceat aliquando iudicare non secundum leges scriptas.

D. Thom. art. 5.

45 **R**espondeo & Dico Primò, Si leges illæ scriptæ contineant ius naturale, semper secundum eas iudicandum est. ratio est, quia numquam licitum est à iure naturali recedere, cum contrarium huius iuris semper sit iniquum.

46 Dico Secundò, Si leges scriptæ contineant ius positium, ordinariè secundum eas iudicandum, præsertim Iudici inferiori. Ita diuus Thomas & alij.

Dixi, *Præsertim inferiori*, quia supremus Princeps potest interdum dispensare in lege positua, legisque rigorem, vel pœnam relaxare, vel mitigare, quando ita putat expedire Reipubl. hoc autem non potest inferior, nisi ex tacita vel expressa Superioris concessione.

47 *Quando inferior recedit à lege scripta, iudicando contra verba legis.* Dixi *ordinariè*, quia interdum potest Iudex inferior recedere à lege scripta, iudicando contra verba legis. Primò, Quando constat mentem legislatoris esse aliam, nec voluisse hunc casum verbis legis esse comprehensum; tunc enim vitandum est: magis enim tenetur sequi mentem legislatoris, quæ legis est anima, quàm corticem verborum, alioquin summum Ius, summa iniuria. Neque in hoc casu tenetur legislatores vel Superiores cõsulere, vt quidam volunt; quia non opus est inquirere de mente, quando de ea constat. Confirmatur ex L. Nulla ratio. 7. de legibus, & L. Non dubium. C. de legibus.

Secundò, Quando non quidem constat, sed probabilius est aliam legislatoris esse mentem, & res non patitur inoram vt Superior consulatur. tunc quoque esset contra rectam rationem verba sequi: nam semper intentio legislatoris præferenda est verbis legis. Quòd si Superior facile consuli possit, consulendus est: quia lex infringi non debet, ne quidem quoad verba, nisi constet aliam esse mentem legislatoris, si tamen de ea constare potest: quòd si de ea constare non potest, tunc sequendum id quod probabilius videtur.

Tertiò, Si vtrimque æquale sit dubium, & Princeps consuli nequeat, tenetur inferior Iudex secundum verba legis iudicare. Ita communiter Doctores. ratio est, quia lex est veluti in possessione suæ auctoritatis: vnde in pari dubio non potest Iudex, cum ex officio sit custos legis, eam sua auctoritate priuare.